

Stor forskel på styrken i kokain er en af årsagerne til flere forgiftninger, behandlinger og dødsfald

Flere bliver forgiftet af kokain. En af årsagerne er ifølge chefkonsulent i Sundhedsstyrelsen Kari Grasaasen, at der er stor forskel i styrken af det stof, der bliver solgt.

AF NANNA STÆRMOSE

Foto: Martin Lehmann/Politiken/Ritzau Scanpix

Nanna Stærmosen er journalist og indehaver af historiefabrikken.com

I 2016 døde seks personer af kokainforgiftning. Året efter steg tallet til tretten personer, og sidste år afgik elleve personer ved døden som følge af forgiftning med kokain. Ifølge Kari Grasaasen, chefkonsulent i Sundhedsstyrelsen, er stigningen formentlig et resultat af, at den kokain, der er kommet til Europa de senere år, er stærkere og mere koncentreret og dermed mere potent end tidligere set. Og ikke nok med at kokainen er markant stærkere, den svinger også i styrke – faktisk svinger den fra at indeholde tre procent ren kokain til at indeholde 88 procent ren kokain.

“Den store variation øger risikoen for forgiftning og overdosering. Hvis du den ene dag køber og indtager et stof med lav styrke og den næste dag indtager et med høj styrke, men indtager den samme mængde, så er der et problem. Og kokainen kommer jo ikke med en varedeklaration,” siger hun.

STOF interviewer Kari Grasaasen i et mødelokale hos Sundhedsstyrelsen. Hun har arbejdet her i 20 år og er godt inde i emnet illegale stoffer. Tal, tabeller og pointer flyver rundt i luften, mens Kari Grasaasen bladrer rundt i og mellem de mange rapporter, hun har medbragt til interviewet.

Narkotikaproblemet er et velovervåget område, både i Danmark, i Europa og internationalt. En af årsagerne er, at narkotika er illegalt og krydser landegrænser, og at kriminell produktion, besiddelse, køb og salg skal forfølges.

“Derudover medfører de illegale stoffer en lang række skader, som bliver overvåget systematisk i alle EU-lande. I Danmark sker overvågning af stofferne på markedet i et velfungerende samarbejde med politi, told og de tre retsmedicinske institutter.”

Høj kvalitet er lig med farlig

Et af de centrale tal, der i øjeblikket giver grund til bekymring, er renheden i den kokain, der bliver omsat. I gennemsnit har kokain i dag en renhed på 61 procent, hvilket er langt højere end tidligere. Ifølge rapporten ‘Narkotika på gadeplan’ fra 2018 tog den udvikling for alvor fart omkring 2014. Her steg kvaliteten af kokainen signifikant, og selvom en høj renhed umiddelbart kan lyde positivt, så er det i forbindelse med kokain lig med et mere farligt og potent stof. Kokainen er simpelthen blevet så koncentreret, fordi dyrkningen og produktionen af kokain i de latinamerikanske lande er steget, og kokainen ikke fortyndes i samme grad som tidligere undervejs fra producent til brugerniveau. Rapporten viser, at nogle af de mest almindelige tilsætningsstoffer som levamisol og kreatin nu kun forekommer i mindre grad.

“Der bliver produceret større mængder end tidligere, men da efterspørgslen er nogenlunde den samme, opstår der formentlig et overudbud af kokain, og der er derfor ingen grund til at fortynde det,” fortæller Kari Grasaasen.

Nu ville det være fristende at tro, at det stigende udbud ville få prisen til at falde, og det kunne være medvirkende til stigningen i antallet af forgiftninger, men det er ifølge Kari Grasaasen heller ikke tilfældet.

“Prisen på kokain er allerede relativt lav og har ligget stabilt i mange år. Så det er ikke vores vurdering, at den lave pris er årsag til flere dødsfald og forgiftninger. Ligesom det heller ikke er vores indtryk, at den lette tilgængelighed er årsagen til, at flere får kokainforgiftning.”

Ifølge Kari Grasaasen er det vigtigt at pointere, at der ikke er flere, der eksperimenterer med stoffer. Af unge under 25 år er det ifølge Sundhedsstyrelsens tal kun seks procent, der har, hvad hun i fagterminologi udtrykker som “et aktuelt forbrug af illegale stoffer”. Tallene er dog minus hash, som er en historie for sig selv.

“Langt de fleste unge har altså ikke noget aktuelt forbrug af stoffer. Det er vigtigt at huske på,” pointerer hun.

Perspektivet er vigtigt for Kari Grasaasen, for hun mener, at det er vigtigt ikke at skabe et unødigt billede af, at alle unge mennesker tager stoffer i weekenden.

Pointen falder med et lille suk, og selvom det er forståeligt, at Sundhedsstyrelsen ønsker at trække de store linjer op, så er journalisten kommet for at tale om de seks procent og om den kokain, der i de senere år som beskrevet har sat sine tydelige spor i antallet af døde. Skal vi alligevel hæve os lidt op i helikopteren og se på det generelle billede, så ligger det samlede antal narkorelaterede dødsfald rent faktisk stabilt.

Flest mænd

Sidste år blev der ifølge Rigspolitiets tal registreret 252 narkorelaterede dødsfald i Danmark, hvilket er fire færre end i 2017. Af de 252 var de 200 mænd, og i det hele taget fylder mændene mere i statistikken – også når vi ser på forgiftninger og dem, der kommer i behandling.

“Det er tydeligt, at der er markant flere mænd end kvinder, og måske hænger det sammen med, at mænd af natur er mere risikovillige og dermed er hurtigere til at springe ud i stofferne i jagten på den næste rus.”

Der er ofte fokus på de unge, når talen falder på stoffer. Her har Kari Grasaasen et budskab til journalisterne,

Ifølge Kari Grasaasen er den kokain, der er kommet til Europa de senere år, stærkere og mere koncentreret end tidligere set. Foto: Nanna Stærmosse

der ofte, ifølge hende, har tendens til at fokusere alt for meget på de enkelte eksempler fremfor at tage udgangspunkt i de overordnede linjer.

“Det er ikke for at negligere historierne – og der er ingen tvivl om, at ét dødsfald er et for meget. Det er dybt tragisk, når en familie mister et ungt menneske til stoffer. Men det er et problem, når de enkeltstående tilfælde kommer til at danne et generelt billede. For det generelle billede er, at det heldigvis er meget få helt unge mennesker, der mister livet til stoffer.”

I 1993 var gennemsnitsalderen ved narkorelateret død 33 år, mens den i 2018 var 42 år. Det kan, mener Kari Grasaasen, hænge sammen med, at behandlingen er blevet bedre, så den enkelte lever længere med sit stofbrug.

Kokain er årsag til hver femte forgiftning

Anderledes ser det ud, når vi undersøger, hvor mange gange en person har været i kontakt med et sygehus i forbindelse med en stofforgiftning. Her fordeler spredningen sig bredt fra de helt unge under 20 år, hvor der i 2018 blev registreret 390 hændelser mod 348 i 2017 – altså en stigning med 42 hændelser. Den samme stigning ses blandt personer over 30 år, som er den gruppe, der står for langt de fleste forgiftninger. I 2018 blev der i denne gruppe registreret 1463 hændelser mod 1419 i 2017 – altså en stigning på 44 hændelser og dermed i antal på niveau med gruppen under 20 år.

Kari Grasaasen ser med bekymring på tendensen især blandt de helt unge.

“Knap 400 tilfælde af forgiftning årligt blandt unge under 20 år er mange, og det er noget, vi skal tage alvorligt.”

I alt blev der registreret 2602 tilfælde af stofforgiftninger

i 2018, heraf udgjorde forgiftninger med kokain som hovedstof de 523 tilfælde – hvilket svarer til hver femte. “Kokain er et stof, der bliver benyttet af en bred målgruppe. De unge eksperimenterer med det, mens de mere garvede stofbrugere mikser kokain med andre stoffer. Og i og med at kokain er billigt, let at få fat i og også varierer i sin styrke, har vi en rigtig dårlig cocktail.”

Flere søger behandling

Ligesom kokainen viser sit ansigt i statistikken over døde og forgiftninger, viser den sig også i opgørelser, der beskriver antallet af personer, der kommer i behandling, og som angiver et hovedstof. Der er endnu ikke tal fra 2018, men i 2017 havde 407 af de i alt 2277 personer, der blev indskrevet i behandling for første gang, kokain som deres hovedstof. I 2016 var det tal 287, mens det i 2015 var nede på 155. En klar stigning, der ifølge Kari Grasaasen kan være udtryk for, at der i dag er en bred palet af behandlingstilbud.

“Det er min vurdering, at vi er blevet bedre gearret til at tage os af denne gruppe af stofbrugere, og i og med at de søger hjælp, må det være, fordi vi har tilbud til dem, som er attraktive og passende til lige netop dem.”

Netop en bred vifte af tilbud er vigtig i forbindelse med at hjælpe mennesker ud af et kokainmisbrug. Her er der ingen substitutionsbehandling som fx metadon.

“Kokainafhængighed kræver en helt anderledes behandling – den skal være mere orienteret mod samtale og terapi, der vedrører årsagen til misbruget.”

Igen er det mændene, der fylder på behandlingsstederne. Af alle dem, der blev indskrevet i behandling for første gang i 2017, er 24 procent kvinder og 76 procent mænd, hvilket går meget godt i tråd med, at der i det hele taget er flere mænd end kvinder, der tager skridtet ud i stofverdenen.

Samme tendens i hele Europa

Set i et europæisk perspektiv har Danmark sammen med Tyskland de mest udbyggede skadesreducerede behandlingstilbud. Kari Grasaasen nævner substitutionsbehandling, naloxoneprogram til forebyggelse af dødsfald, stofindtagelsesrum, uddeling af rent injektionsudstyr – fx sprøjter, samt lægeordineret heroin.

Men et er behandling og skadesreduktion, noget andet er forebyggelse, og her har Sundhedsstyrelsen en klar strategi.

“Hele vores hensigt er, at færrest muligt begynder at tage stoffer.”

Derfor sætter de ind med holdningskampagner på musik-festivaler, i uddannelsessystemet og andre relevante steder for at forhindre, at de unge overhovedet begynder at bruge stofferne. Ligesom de også iværk-

sætter informationsindsatser rettet mod både de unge selv og mod forældrene.

Det er et godt budskab at sende ud i en tid, hvor hele Europa er ramt af en stærk kokainbølge. Ifølge Kari Grasaasen er der intet, der tyder på, at den stærke kokain er på vej væk fra Europa. Ligesom tendenserne også er de samme i hele Europa: flere forgiftninger, flere i behandling og flere dødsfald. Og trods et godt samarbejde på tværs af landegrænser og et hav af data, så er der ingen forkromet løsning lige om hjørnet.

Kari Grasaasen ser ud over rapporterne, der ligger spredt ud over mødebordet. Hun trækker lidt på skuldrene og konstaterer i en nøgtern tone:

“Lige nu er der bare rigtig meget stærk kokain i hele Europa.”

Personer, der dør af deres stofbrug har i gennemsnit spor af 4 til 5 stoffer i kroppen. Det kan gøre det vanskeligt helt nøjagtigt at præcisere, hvilket stof, der er den egentlige dødsårsag.

Forgiftning blandt unge under 25 år er ofte relateret til centralstimulerende stoffer som kokain, amfetamin og MDMA (også kendt som ecstasy), mens opioider som heroin og metadon samt blandingsmisbrug oftere ses som forgiftningsårsag blandt de lidt ældre.

Kokain forekommer dog som forgiftningsårsag blandt både de unge og de ældre.

I mere end 25 år har det europæiske narkotikaovervågningscenter, EMCDDA, eksisteret og indsamlet data fra medlemslandene i EU.

Ved etableringen af centeret for mere end 25 år siden forpligtede samtlige EU-landene sig til at overvåge og følge udviklingen nationalt.

Kilde: Sundhedsrelaterede konsekvenser, Narkosituationen i Danmark delrapport 4

Antallet af henvendelser vedrørende kokainforgiftning til danske sygehuse

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antal henvendelser	139	156	148	188	238	229	313	341	469	523

Kokain - renhed i procent

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
68%	58%	58%	51%	54%	37%	43%	36%	37%	24%	25%	18%

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
16%	19%	17%	21%	20%	23%	25%	22%	36,60%	54,60%	60,40%	61,20%